

Magas labda

Ritka alkalmak egyike, nézem a köztvé híradóját, hallom benne az *érzékenység*, a *liberális*, a *demokrata*, a *nyugati*, a *progresszív* és a *toleráns* kifejezéseket, és nem értem, miért rándul görcsbe a gyomrom, miért feszülnek meg a szám körüli izmok. Hiszen ezek a frázisok vonzó dolgokra utalnak, a másik elfogadása jó dolog. Érzem ezt úgy általában is, de pszichológusként aztán pláne.

Mert úgy nemcsak érzem, hanem tudom is.

Tudom, mert kutatások ezt támasztják alá.

És akkor megértem.

Az okozza a keserű gyomorízt a számban, hogy a riporter ezeket a kifejezéseket undorodva mondja ki. Szitokszavak lettek azok a szavak, amelyeknek közegében nevelni szeretném a gyerekeimet. Szitokszó lett mindabból, amiben oly sokan szeretnénk hinni, amiben oly sokan szeretünk volna hinni.

Hogy egy toleráns és elfogadó világ jobb világ. Hogy egy elfogadó társadalom sikeresebb és boldogabb, mint egy kirekesztő.

De úgy tűnik, nem az.

És érzem, hogy a hiba bennem van, amiért egyszerűen képtelen vagyok arra, hogy én is fröcsögve, némi undorral a hangomban mondjam ki azt, hogy *toleráns*.

Írásban persze nem jön át, de ha esetleg a kedves olvasó a szót megfeszített ajkakkal és állkapoccsal úgy olvasná ki, hogy közben elhinné, hogy valami furcsa akadályba ütkö-

zik az a sok levegő, amit ki szeretne préselni a tüdejéből, akkor már mehetne is közhíradó-bemondónak. Próbálják csak ki! *Toleráns. Liberális. Demokrata. Nyugati. Progresszív. Érzékeny.*

Persze eldönthetem, hogy nem nézek köztvévét, vagy legalábbis annak hírműsorait, de attól még ez a narratíva él. És sajnos nemcsak a köztvé bemondóinak a narratívája ez, hanem egyre több emberé is, és ők ketten, mármint a köztvé és a közember csak erősítik egymás narratíváját. Az meg felerősíti az olyan hazai és külföldi hangokat, amelyek meglebbiről, melegjogi feltételekhez kötött uniós forrásokról és mindenféle manipulatív és pénzzel kibélelt háttérszervezetekről beszélnek. Hogy ezen gondolatok mögött félelem, tudáshiány vagy politikai haszonszerzés húzódik-e meg (vagy esetleg ezek mind együtt), azt nem tudom és nem is szeretném megítélni, az viszont nagyon jól látszik, hogy a pandémia megfékezése mellett egyre hangsúlyosabb az LMBTQ+-identitásúak megfékezése, családalapításuk ellehetetlenítése is. Mintha mindhárom dolog osztársadalmi vagy – ahogy mostanában újra mondani szokás: – nemzeti érdek, keresztény érték lenne. Mintha bármi összefüggés lenne az emberiség fennmaradása és a meleg/leszbikusok házassága, örökbefogadása, az egyedülálló örökbefogadása között, mintha bármilyen módon meghatározná a szülőséget

a nemi identitás vagy a szexuális orientáció (ezekről majd még később lesz szó). A túlnépesedés korában már így is túlhasználjuk a bolygót, a nyugati társadalmak családjai pedig eleve kevesebb gyereket vállalnak. És nem a melegek, leszbikusok miatt.

De nemcsak a politika cuppant rá erre a témára, hanem a pszichológusok egy része is. Sokak által ismert, sokak által elismert pszichológusok is. A klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta, szupervizor, professor emerita, a pszichológiatudomány kandidátusa, Bagdy Emőke például nemrég a *Magyar Nemzet*ben devianciának nevezte a homoszexualitást, viszont a cikkével kapcsolatos rádióbeszélgetésre annak ellenére nem ment el, hogy az időpontot előre egyeztettték vele. A címzetes egyetemi tanár, a pszichológiatudomány kandidátusa, a klinikai szakpszichológus és pszichoterapeuta Bugán Antal pedig – szintén a *Magyar Nemzet*ben – ideológiai célok szerinti külső beavatkozásnak tartja az *érzékenyítő* meséket, illetve úgy fogalmaz, hogy „*elfogadhatatlan az LMBTQ-szervezetek célja a nemi nevelés befolyásolását illetően, hiszen az alkalmatlan utódlásra szerveződő párokat támogatják.*” Hogy ez a mondat milyen időket idéz, azt mindenki döntse el maga.

Egy biztos, nem lehet nem észrevenni, hogy megkezdődött a pszichológusok megosztása. A már említett két szerző mellett ugyanis a *PestiSrácok.hu* című online felületre egy ismeretlen szerző írt a pszichológusképzés ideológiavezéreltségéről, Cserép Csongor pedig szintén a *Magyar Nemzet*ben fejtette ki, hogy mit is jelent szerinte a konzervatív pszichológia.

Tudományos kutatásokra egyikük sem hivatkozik, cikkeik csúsztatásokkal, súlyos szakmai tévedésekkel, üres demagógiával vannak tele.

Az LMBTQ+-identitásúak melletti kiállás nem ideológiai kérdés, ha csak azt nem tekintjük ideológiának, hogy a pszichológus toleráns, empátiás, kongruens és ítélkezésektől mentes. De nincs jobb- és baloldali pszichológia, nincs konzervatív és liberális pszichológia, pszichológia van. Tudományos, objektív, független. A pszichológiai praxisban pedig nem számít, hogy a pszichológus magánemberként mit gondol. Nem számít, nem számíthat, hogy magánemberként elítéli-e a marihuána fogyasztását, ha egyszer egy szerhasználó kamasz kliense/páciense van. Még jobb persze, ha magánemberként sem ítéli el, de ez már nem témája ennek az írásnak.

Miközben viszont fontos tudni a *hallgatás spirálja* elnevezésű szociálpszichológiai modellről, ami épp arról szól, hogy egyre hangosabban artikulálják a véleményüket azok, akik azt hiszik, hogy többségi véleményt képviselnek, míg a véleményükkel magukat kisebbségben lévőnek gondolók egyre halkabbak lesznek úgy, hogy közben a valóság ennek épp az ellenkezője: azok vannak többen, akik magukat kisebbségben hiszik. Csak hát bizonyos megosztó témákat, mint amilyen mondjuk az érzékenyítés is, sokkal könnyebb hangosan ellenezni, mint hangosan képviselni. Különösen igaz ez akkor, amikor a kisebbségnek remélt halk szavú többség megszólal. Akkor a hangos kisebbség megijed, rögtön támadásba lendül. Fél.

Épp azért van szükség mértékadó, mértéktartó és kiegyensúlyozott,

szakmai hangokra, hogy kiderüljön: nem vagyunk egyedül a véleményünkkel. Azzal, hogy igenis sokféle vagyunk, és azzal, hogy igenis szeretjük ezt a sokféleséget. Mert akár észre akarjuk venni, akár nem, a világ nemcsak heteroszexuális, fehér, keresztény, európai, jóllétben élő emberekből áll.

Ezekre a különbözőségekre érzékenynek lenni, ezekkel a különbözőségekkal empatizálni pedig jó. És ezt nem árt már jó hamar átadni a gyerekeknek. Mert mi van, ha nem adjuk át? Hát az, hogy a maguktól érzékeny, rugalmas és toleráns gyerekekből idővel érzéketlen, merev és kirekesztő gyerekek lesznek. Azt meg tényleg senki sem akarhatja.

Olyan ez az egész, mint a középiskolai matekban az inverz bizonyítás, amikor megpróbáljuk valaminek az ellenkezőjét bebizonyítani, és mire vége van a matekórának, a tanár be is mutatja nekünk, hogy azt bizony nem lehet, tehát akkor nincs mese, az eredeti állításnak igaznak kell lennie.

Nem hiszel az érzékenység fontosságában? Bizonyítsd be, hogy az érzéketlen gyerek a jófej. Aki nem megy oda a másikhöz, hogy *te, figyelj, miért sírsz*. Az volna a jófej és dicséretre méltó ovis, aki szétrúgja a másik homokvárát? Aki gúnyolódik a lassabban futó, a kövér, a bandzsa, a szegény, a dadogós, a háromujjú, a barnább ovistárson?

Nyilván ezeket senki sem gondolhatja komolyan, már ezeket a szavakat leírni is rossz érzés, hiszen annyira bántók azokra nézve, akik valamilyen módon *mások*.

Szóval akkor érzékenyítésre fel! Méghozzá jó hamar, már óvodás korban, mert később csak nehezebb lesz. Meg azért is, mert a sokféleség

nemcsak kiskamasz korban kezd el körülvenni minket, hanem rögtön a kezdetektől. Éppen ezért fontos erre reflektálni spontán beszélgetésekben, játékokban, mesékben. Tehát ne csak anorexiás Barbie-k legyenek, hanem normál testalkatúak is, legyenek mindenféle színes legók, és legyenek meleg, roma, örökbe fogadott vagy éppen kerekesszékes mesehősök is.

De hagyjuk is az érzékenyítést, ezt a részben elcsépelet, részben rettegett, részben rossz kifejezést, mert olyan, mintha meg kellene a gyerekeket szerelni, mintha egészen addig érzéketlenek lennének, amíg valaki oda nem megy, és meg nem tanítja nekik az érzékenységet.

A gyerekekben a dolgok még nincsenek annyira kiforrva. Ők nem társítanak sztereotípiákat különböző emberekhez, embercsoportokhoz. Persze egy idő után észreveszik és megértik, hogy a másikkal nem biztos, hogy ugyanaz a neme, a bőrének a színe, a matekból a tudása, és jó eséllyel ezek alapján ki is fog náluk alakulni valamiféle csoporttudat és így a saját csoport előnyben részesítése, de ezeken olyan könnyű ilyenkor még változtatni. Például úgy, hogy megmutatjuk, hogy mennyi mindenki belefér a csoportba, mennyi mindenkivel lehet együttműködni, együtt élni. De még ha ez naiv elképzelés is (ne legyen az), az még mindig megtanítható a gyerekeknek, hogy a másik csoport sem teljesen homogén, ott éppúgy különbözőek az emberek, mint a saját csoportban, és meg kell tanulni azt is, hogy hogyan lehet egymásra vigyázni, odafigyelni, a másikkal empatizálni.

De mitől félünk annyira? Miért olyan ijesztő egy elfogadó és befogadó gyerek?

Miért olyan ijesztő az időközben már harmadik kiadását is megérő *Meseország mindenkié*¹ című mesekönyv?

Olvasom a harsogva ellenállók érveit, csak úgy röpködnek a magas labdák, kéjes érzéssel csapnám le egyesével őket, de közben meg tudom, hogy milyen kicsinyes és arrogáns dolog lenne, hiszen nyilván senki sem gondolhatja igazán komolyan, hogy egy mese bármilyen módon is befolyásolja egy gyerek identitását.

A gondolkodását persze annál inkább, de csak az hiheti, hogy meleg/leszbikus lehet bárki is attól, hogy egy mesében az egyik hős történetesen a saját neméhez vonzódik, aki nem érti, nem akarja érteni a szexuális orientáció kialakulását és természetét, aki nem akarja érteni a mesék természetét és működését. Persze van ilyen, szabad nem érteni, viszont akkor érdemes néhány dolgot gyorsan tisztázni.

A mese túl azon, hogy szórakoztat, fejleszti a fantáziát, fokozza a kreativitást és növeli a szókinccset. A mese metaforákat használ a hétköznapi életben tapasztalható problémákra, és azokra metaforikus megoldásokat mutat. A mese kapcsolatot teremt, párbeszédet generál felolvasó és hallgató között. És még rengeteg dolgot csinálnak a mesék. Egyetlen dolgot kivéve: a mesék nem térítenek. Viszont nyitottabbá teheti azt is, aki olvassa, azt is, akinek felolvassák. Nyitottabbá önmagára és másra. Rámutathat az elfogadás fontosságára és arra, hogy a konfliktusok

megoldhatók. Egy mese, akár edukatív, akár nem, ha jó, akkor gondolatokat ébreszthet. De szexuális orientációt, nemi identitást egy mese sem akar, de nem is tud megváltoztatni. Ezzel kapcsolatban három dolgot érdemes tudni.

Van az embernek egy biológiai neme. Azzal születik. Általában, megszokott esetben vagy fiú valaki, vagy lány. De már ez sem annyira egyszerű, mert vannak nem annyira általános esetek is, ők az interszexuálisok, akinek valamilyen mértékben mindkét nemi szervük megvan.

Aztán négy-öt éves kor körül kialakul az ember nemi/szexuális identitása, kiderül, hogy a gyerek agya azonosítja-e magát a biológiai nemével, vagy sem. Ennek a szexuális orientációhoz nincs köze, sőt a szexhez sem. A harmadik, ezzel kapcsolatos dolognak már annál inkább, ez volna a szexuális orientáció, az, hogy az ember milyen nemű emberekhez vonzódik. A szexuális orientáció nem döntés, nem választás kérdése, és így nem is megváltoztatható. A szexuális orientáció egy adottság. A kialakulását vizsgáló kutatásoknak nem sikerült a korai tapasztalatok szerepével kapcsolatban megbízható bizonyítékot produkálni, ami azt sejteti, hogy az eredetet inkább a genetikában érdemes keresni. Itt azonban két dolgot fontos kiemelni. Egyrészt nincs egy konkrét gén, amihez a homoszexualitás köthető lenne, másrészt viszont a genetika sem magyarázza teljes mértékben a szexuális orientációt. Ez arra enged következtetni, hogy valamilyen hatása a környezetnek, szocializációnak is van, de semmiképp sem egyszerű tanulás eredmé-

¹ Nagy Boldizsár (2020) (szerk.): *Meseország mindenkié*. Labrisz Leszbikus Egyesület, Budapest.

nye. Ezt bizonyítja az, hogy azonos nemű szülők gyerekei nem lesznek nagyobb valószínűséggel melegek/leszbikusok, mint ellenkező nemű szülők gyerekei. Ha pedig még ők sem lesznek nagyobb valószínűséggel melegek vagy leszbikusok, akkor miért és hogyan gondolhatja bárki is, hogy egy mese hatással lehetne a gyerekek nemi identitására, szexuális orientációjára? Nonszensz.

Ugyancsak igazolták a kutatások, hogy a gyerek- vagy serdülőkori tapasztalatoknak nincs szerepük a szexuális orientáció és a nemi identitás kialakulásához, azaz pusztán a környezet hatására senkiből sem lesz meleg vagy leszbikus. Szükség van a genomszintű kódra is. A szexuális orientáció kialakulását nem lehet tehát egyetlen dologra visszavezetni. Végül azt is mutatják kutatások, hogy azonos nemű szülők gyerekei elfogadóbbak lesznek a világra és a különbözőségeknek.

A homoszexualitásról egyébként legalább a negyvenes évek vége óta, Alfred Kinsey révén tudjuk, hogy nem bináris, hanem sokkal komplexebb. A szexuális orientáció tehát jóval összetettebb annál, mint hogy az ember azonos nemű vagy ellenkező nemű emberekkel él szexuális életet. Szóval az, hogy valaki heteroszexuálisnak megnéz egy azonos nemű embert az utcán, vagy esetleg homoerotikus álmai vannak, még nem jelenti azt, hogy ő akkor homoszexuális. És ez éppígy igaz fordítva is.

Jól látszik, hogy a szexuális orientáció kialakulása nagyon sok embert foglalkoztat. Habár ez így nem teljesen igaz. Az embereket a homoszexualitás kialakulása izgatja. A heteroszexualitásé nem. Olyan kérdéseket senki sem tesz fel, hogy „Mi-

ért lettél hetero? Örökölted?” Olyat se, hogy „Mióta tudod?” Meg olyat se, hogy „Biztos vagy-e benne, nem fogod-e magad meggondolni?”

A homoszexualitás 1973 óta következetesen nem szerepel DSM2-ben, tehát nem betegség, ezért nem is lehet betegségnek tekinteni, róla úgy beszélni, mint ami nem normális, nem egészséges, nem természetes. Statisztikailag persze kevesebben melegek/leszbikusok, mint heteroszexuálisok, de nem is attól számít valami egészségesnek, hogy sok emberre az a jellemző. Pszichológiailag és kulturálisan nagyon nehéz meghatározni a normalitás fogalmát, de abban azért a szakemberek között egyetértés van, hogy azt tekintjük „normálisnak”, aki

1. hatékonyan észleli a valóságot,
2. aki tudja akaratlagosan szabályozni a viselkedését, magatartását, aki a szociális normáknak megfelelően működik,
3. aki elfogadja valamennyire önmagát és a másikat, társas helyzetekben spontán és adekvát módon működik,
4. aki képes érzelmi kapcsolatok kialakítására, végül
5. aki rendelkezik alkotóképességgel. No meg aki nem köz- és/vagy önvészélyes.

A homoszexualitás ezek egyikére sincs kihatással, a szexuális orientáció nem egy személyiségvonás. A nemi irányultságból egyetlen dologra lehet csak következtetni: arra, hogy az illető milyen nemű emberekhez vonzódik. Én például nem azért szeretek főzni, hallgatok rockzenét,

---

² Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Mentális Betegségek Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyve.

bánok rosszul az időmmel, szeretek sokat aludni, igyekszem figyelmes és törődő szülőnek lenni, mert heteroszexuális vagyok, hanem azért, mert ilyen vagyok. És ezzel az LMBTQ+-identitásúak is valahogy így vannak. Hacsak az ember épp nem csajozni, pasizni akar, akkor tök mindegynek kéne lennie a szexuális orientációnak. És heteroszexuálisoknál teljesen mindegy is, de a társadalom a leszbikusokkal és melegekkel egyáltalán nem tud mit kezdeni. Az még mindig téma.

Pedig jó lenne, ha végre nemcsak a DSM-ből kerülne ki a homoszexualitás, mint betegség, hanem végre a köztudatban sem lenne stigma már. Akkor nem kéne állandóan magyarázkodni, vizsgálgódní, hiszen nem az lenne, hogy van a természetes és a természetestől eltérő, a *más*, hanem az lenne, hogy megértjük és elfogadjuk, hogy a természetesbe mennyi minden belefér. Mert természetesnek lenni sokféleképpen lehet. Akár úgy, hogy az ellenkező neműekhez, akár úgy, hogy az azonos neműekhez, akár úgy, hogy mindkettőhöz vagy egyikhez sem vonzódik az ember.

Két dolog azonban nagyon fontos. A szexuális orientáció magánügy, és a szexuális orientáció nem fertőz, és nem is változik mese, film, Pride hatására.

De azért egy dolgot még nagyon fontos kiemelni: egy elfogadó társadalomban, amelyben az érzékeny meséket nem darabolják és zúzzák, amelyben a Pride-on nem szűk kordonok között, a tojások elöl futva és félve vonulnak az emberek, amelyben nem rögzítenek az alkotmányban/alaptörvényben inadekvát dolgokat, ott jó eséllyel és idővel több

LMBTQ+-identitású ember lesz. De újra: nem azért, mert tömegesen fogják meggondolni magukat a heteroszexuális emberek, hanem azért, mert az eleve meglévő LMBTQ+-identitást nem kell többé titkolni, rejtegetni. Sem maguk előtt, sem mások előtt. És akkor végre gond nélkül előbújhatnak. Tehát valójában nem nőne meg a számuk. Az pedig, hogy osztársadalmi érdek, hogy a nemi identitása vagy a szexuális orientációja, illetőleg annak ellehetetlenítése miatt senki se legyen frusztrált, senki se szorongjon vagy legyen depressziós. A társadalomnak és a társadalompolitikának igenis van felelőssége abban, hogy korlátozza-e az identitásában az embereket, és így belekényszeríti-e bárkit egy olyan életbe, ami nem az övé.

Az LMBTQ+-identitással tehát nem az LMBTQ+-identitásúaknak van dolguk, hanem a többségi társadalomnak, és neki is csak annyi, hogy elfogadja, hogy ehhez neki semmi köze. Egy azonos nemű pár tagjai pontosan ugyanazért fogják meg egymás kezét az utcán, amiért az ellenkező neműek szokták. És így van ez a csókkal, a gyerekvállalással, a nevetéssel, a vásárlással, az öltözködéssel, az autóvezetéssel, a biciklizéssel, a kocogással is.

Mindez egyébként a gyerekeknek nem nagy ügy, velük egy mondattal el lehet a dolgot intézni. „*Fiú, és egy fiúba szerelmes? Oké, de akkor foci-zunk végre?*” A felnőtteknek viszont rengeteg kérdésük van. Ők problémáznak ezen. Nem érzékenyíteni kell tehát a gyerekeket, hanem figyelni arra, nehogy elmúljon az érzékenységük a felnőttek érzéketlenségének hatására.